

KIRJAD KARANTIINIST

Eduard Tubin – 100 aastat sünnist

18. juunil 2005 täitub 100 aastat helilooja Eduard Tubina (1905–1982) sünnist, septembris 2004 möödus kuuskümmend aastat sellest, mil umbes kakskümmend tuhat eesti põgenikku saabus Rootsi. Põgeneti taasläheneva Punaarmee ja uue okupatsiooni eest, teiste seas oli ka Eduard Tubin oma perega.

Eduard Tubin elus oli kõige otsustavam ja äkilisem muudatus siis, kui ta lahkus oma kodumaalt ja asus elama Rootsi. See polnud vabatahtlik pagulus. Tubin kaotas oma töö dirigendi ja õpetajana ning pidi oma elu uuesti nullist peale üles ehitama. Samas ei tähendanud elu Rootsis mitte ainult pääsemist poliitilisest tagakiusamisest, vaid see andis talle ka loomingu- ja vabaduse ja võimaldas kontakti kaasaegse Lääne kultuuri, kunsti ja muusikaga.

Mõned tema kirjad pakuvad huvitava ligipääsu helilooja mõtetele sellel kriitilisel ajal.

Septembri lõpul, aastal 2004 möödus sellest kuuskümmend aastat, mil umbes kakskümmend tuhat eesti põgenikku saabus Rootsi. Nad olid elanud üle aastase Nõukogude Vene kommunistliku okupatsiooni ja rohkem kui kolmeaastase Natsi-Saksamaa okupatsiooni ning põgenesid elu hinnaga taas läheneva Punaarmee eest. Meri oli taganevate sakslaste järel vaba ainult paar päeva.

Põgenike seas oli ka meie pere: isa Eduard Tubin, kes oli siis kolmekümne üheksane, ema Erika¹ – kahekümne kaheksane, minu poolvend Rein² oli saamas kaheteistkümneseks ja mina ise olin

siis kahe ja poole aastane. Minu isa esimene abikaasa Linda³ oli palunud isa viimasel hetkel ka Rein kaasa võtta. Me saabusime ülekoormatud mootorpurjekal „Triinu“, mis elas avamerel üle mootoriavarii ja pukseeriti Rootsi rannakaitse poolt Lidingö sadamasse. Me olime kõik merehaiged. Paar päeva veetsime ühes koolimajas Lidingöl, siis viidi meid *Eriksdalsskolan*’isse – ühte Stockholmi algkooli Ringvägeni tänaval, Södermalmil. Teised põgenikud paigutati mujale laagritesse, näiteks Fagersjösse lõuna pool Stockholmi või Gotlandile.

Esimesel nädalal avastati emal ja minul difteeria ja meid saadeti teisele poole linna Roslagstulli *Epidemisjukhuset*’isse. Difteeriat kardeti sel ajal väga, rõugete panekuga oli vaevalt alustatud ja suremus oli kohutav – keskmiselt kümme protsenti. Surmväsinud ja nälga kannatanud põgenike seas võis see olla veel kõrgem. Õnneks oli meil see haigus nähtavasti väga kergel kujul, igatahes kirja-des mingisuguseid haigusnähte ei kirjeldata. Igaks juhuks hoiti meid isolatsioonis üle kuu aja. Kirjad tõmmati isegi kuuma triikrauaga üle, et pisikuid tappa. *Eriksdalsskolan*’i laager oli ka karantiinis ja selle elanikelt võeti korduvalt limaproove. Laager oli traataia taga ja sõdurite valve all. Isal õnnestus linna pääseda alles karantiini lõpul.

Isa kirjutas emale selle aja jooksul viisteist kirja, s.o peaaegu igal teisel päeval ühe kirja. Põgenikel polnud kalendrit, aga kõik kirjad või ümbrikud, välja arvatud viimane kiri, on tähistatud kas nädalapäeva või postitempliga. Põgenikel ei olnud ka telefoni. Selleaegne postiteenistus Stockholmis suutis aga samal päeval kohaliku kirja kätte viia. Ema kirjad isale ei ole säilinud. Esimesed kirjad on kirjutatud pliiatsiga lihtsale märkmepaberile. Allakriipsutused on tehtud isa poolt, mina olen lisanud juurde sulgudes mõned selgitavad pisiasjad. Ma ei ole muutnud isa ortograafiat.

Need kirjad annavad intiimse kroonika ühe põgeniku lootustest ja nurjumistest, pealegi tuli kannatada lahusolekut oma perekonnast. Kirjadest selgub, et 1944. aasta eesti põgenikud olid väga aktiivsed ja hakkasid endale kohe otsima võimalusi tegutsemiseks. Vähem kui kuu aja möödumisel põgenemisest taotlesid kirjanikud endale ühte rahulikku tuba kirjutamiseks, isa aga soovis klaverit, et alustada sümfoonia kirjutamist, lavakunstnikud asusid korraldama etendust. Vähesed neist olid rahul sellega, et voodis lamades oodata, mil kohalikud võimud nendega midagi ette võtavad. Kuidas suhtusid nad tänapäeva põgenike vastuvõtu tingimustesse, kus soovimatuil sisserändajail tuleb aastaid oodata?

Peab ka meeles pidama, et need kirjad on kirjutatud abikaasad, kes ei mõelnud sellele, et neid kunagi avaldatakse. Kui ka kirjades teisi põgenikke natuke nõõgitakse, kaalub selle üles austus inimeste vastu, kes on jäänud oma iseloomule truuks ja suutnud oma vaimu ülal hoida ka kõige vastikumates oludes.

[Kolmapäeval 4. oktoobril]

Kallis Erika!

Sain täna hommikul teate, et Sul ikkagi olevat see paha haigus olemas. Tänu jumalale, et sai kiiresti abi, samuti Einole. Ega aeg ei loe midagi, kui ka läheb nädalaid enne kui kokku saame, peaasi et nüüd pole enam midagi pahemat karta.

Sa ei või ette kujutada, missuguse igatsusega ootasin Sinu haiguse analüüsi tagajärge – eile, s.o. teisipäeval, öeldi näiteks, et pole midagi kurja leitud, arvasin juba, et läheb kõik libedalt aga näe, ei läinud siiski. Pole parata. Loodan, et tunned ennast hästi, samuti Eino. Kirjuta mulle pikalt laialt, mis sääl tehakse, kuidas on söök, magamine, kuidas väike mees ennast tunneb, j.n.e.

Minul pole palju uudist – siin on kõik väga monotoonne. Alustati pakkide kättesaamise aktsiooni, ehk läheb kuidagi korda. Igatahes suitsu nälg on väga suur, teiste käest ikka saab kerjamas käidud. Oleks tore, kui saaks kohvrid kätte, saaks tubakat.

Täna esines jälle uus haigusjuhtum, arvatavasti difteeria. Neid võib veelgi tulla ja sellep. arstid kombineerivad mingisugust rohtu, mida kõigile kuristamiseks ja pintseldamiseks antakse, muidu võime siin jõuluni istuda.

Iga päev käib paar jõuluvana taolist meest lastele mänguasju toomas. Mõtlen, et kas Einol on ka midagi, millega mängida – vaene poisikene; miks ta seda kõike peab kaasa tegema?

Siin käis üks eestlane ja pidas pika kõne, kus selgitas, et karantiini aeg olevat 2 nädalat. Pärast rääkis talle Eesti helitöödest, mis pakkide hulgas – lubas kõik teha, mis võimalik, et neid kätte saada.

Näe, pää on nii tühi, et ei oska midagi mõistlikku kirjutada. Üheltpoolt on süda rahulik, et Sinul ja Einol läks hästi ja saite kiiret abi – olete mõlemad niiõelda väljaspool hädaohtu – teiselt poolt valutab süda, et kuidas teil sääl läheb ja mis te seal teete – joonistan Einole väikese auto.

Palju, palju musi Sinu Edi poolt ja kallista kõvasti väikest Einot! Kirjuta õige pea!
Sinu Edi
Palju tervisi mõlemale Reinu poolt!

Esitan selle kirja tervikuna, sest see on „mustriks“ järgnevatele kirjadele, mis sisaldavad samu muresid haiguse pärast, mõtisklusi sellest, kui kaua pealesunnitud isolatsioon peab kestma, armastusest ja raskusest olla lahus. Kirjad järgnevad reeglipäraselt umbes kaks korda nädalas.

Laupäeval, kuupäeva ei tea [7. oktoobril]

...Eilne päev möödus üsna „põnevalt“, sest saime nimelt pakid kätte – mitte kõik,

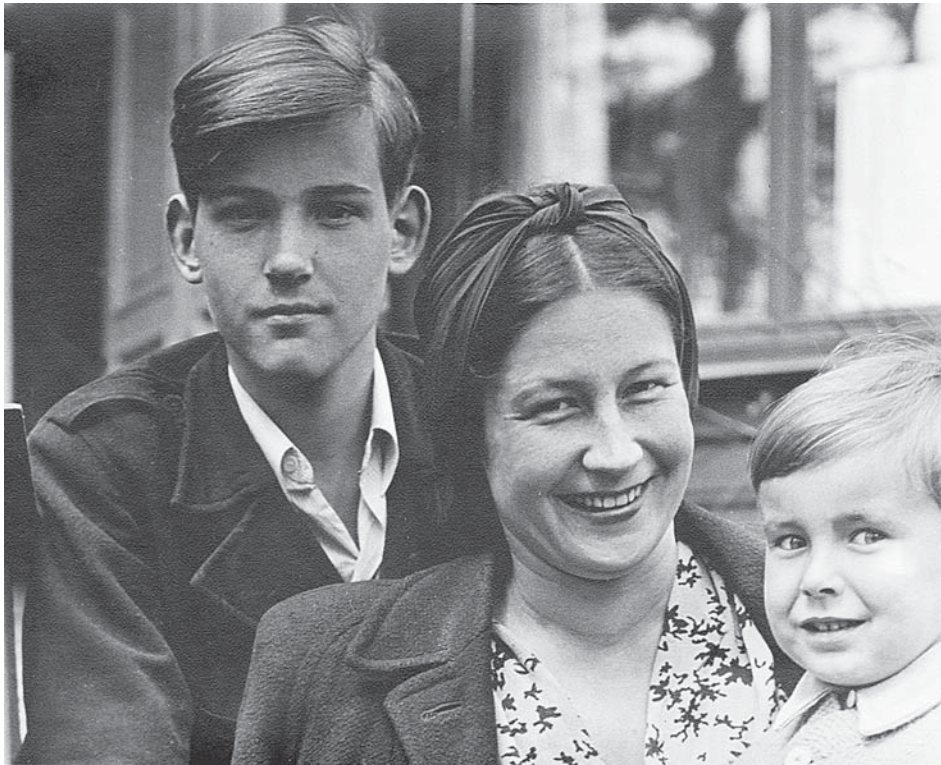
täna tuleb veel. Mul on käes mõlemad kohvrid – tubakas on alles (mõnel on ära võetud), Rein sai oma kohvri ka kätte ja siis ma võtsin veel Rootsi^A nimelise käsikirjade paki ka oma hoolde, kuna Rootsi kohvrid viiakse tagasi ja õnnelikul juhul jälle sinna, kus tema karantiinis, ent miks noodi pakki lasta ühest kohast teise vedada. Igal juhul kirjutatan talle, et on minu käes. „Krati“ pakk pole veel tulnud, eks tuleb täna... Ka kohvi oli, nagu eelmise reedegi. Siis sain veel 2 partiid male pulke ja nüüd tükivad kõik mängima. [Praost Jaan] Lattik rääkis kohvi-daamidega klaveri pärast – need lubasid kindlasti muretseda. Näis...

...Igatahes usun, et kõige halvem on möödas ja pole muud, kui lamada ja oodata, oodata, oodata. Seda peame oskama, tehes ennast kõvaks kui teras, sest muud teed meil pole. Hakkamata üle saama sellest neetud üleliigse või kõrvalelükatu tundest ja tasa-pisi tuleb elutahe jälle tagasi. See peab ka Sinul tagasi tulema, peab lihtsalt, teisiti pole mõeldav...

...Ah ja: saime „sakste vanu“. Särke oli, W 38. Loosiga sain Reinule ühe. Siis toodi igasugust vana riidet ja riideid, alates pesust kuni palituni, kõik vanad. Naised said loosiga. Mina olin osav ja sain Reinule 1 paar golfi pükse – hallid. Natuke vanad, aga Rein on nüüd väga tore ka, kui käib, siis vaatab ikka vahest alla, et kuidas jalga pika püksiga astub...

[Kolmapäeval 11. oktoobril]

...Elu on siin võtnud viisakama pöörde. Pühapäeval tehti kõigist ülesvõtted passipildi jaoks (mõttele ometi!), siis tehti kõigile röntgeni läbivaatus, ka ülesvõtte kujul, et kindlaks teha tuberkuloosi haiged (neid vist on väga vähe), siis istub laupäevast alates all toas üks mees ja igaüks käib üksikult tema juures andmeid andmas passi jaoks (umbes samas stiilis küsimustele, nagu oli Lidin-gös). Täna oli juba kaugel üle saja inimese läbi käinud. Kui saame passid, saame ka tu-

Fotod Eduard Tubina perekonnaarhiivist

Erika Tubin lastega Neglinge põgenikelaagris.

baka kaardid (20 sigaretti päevas), samuti vist päevaraha. Ent sinnani on veel aega ja selle aja peaksin 3 paki tubakaga läbi tulema (niipalju on veel alles). Jatkub kindlast sinulegi.

Eile sain Jaanilt [Jaan Sulane, merekapten, Erika sugulane] kirja. See meie kiri oli ilma korraliku aadressita ja oli rännanud 8 päeva ringi, kuni Jaani üles leidis. Saatsin kohe vastuse... Ta kirjutab, et tunneb tõsist häädmeelt, et meie tema sugulastena ka oleme siin. Kui keegi meist siit vanglast vabaneb, siis otsib ta kohe teise üles ja ka edaspidi püüame tihedalt kontakti pidada. Väga tore! Ta saatis mulle (meile) 2 plotskit, omale olevat üks jäänud. Eks see näita, missugune mees ta on...

...Edaspidise kohta pole midagi selget, üks on kindel, et siinsed kirjanikud mõtleavad endile Rootsi riigi poolt välja nõutada mingi ülalpidamise ja rahuliku toa, et oma tööd

saaks teha. Seda tahaks minagi, ainult selle vahega, et mulle on klaverit ka vaja. Eks siis näe, kuidas lugu areneb. Praegu pakitseb juba 5. sümf. algus sees – juba märgin mõtteid üles ja hakkab midagi nagu välja tükikima – pole midagi parata, amet niisugune!

Selle raha laenasin kapten Raudmetsa käest. Tema on väga kena ja armas inimene ja ta on paljudele laenanud. Tee sellega mis tahad, peaasi, et kui kliinikust välja tuled, ei tohi Sul enam öörigi taskus olla...

On tähelepanuväärne, et heliloojal küpses mõte Viiendast sümfooniast vaevalt kolm nädalat pärast Eestist põgenemist, olles ise naisest ja lapsest eraldatud, ilma korraliku noodipaberi ja klaverita, ja jagades lärmakat saali teiste põgenikega. Tegelikult kirjutas isa 1945. aastal Viiendast sümfooniast kolmteist lehekülge, kuid tegi selle hiljem ringi.

Laupäeval [14. oktoobril]

...Täna on mul raske amet: toimkonna vanem, eks teiste sõnadega töö kubjas. 5 meest on käsutada: põrandaid pühkida, mustad toidunõud alla viia, puhtad üles, väljast sööginõud sisse ja vanad välja – ühesõnaga, kõik see töö. Mehed töötavad nii et higi tilgub...

...Meil oli neljapäeva õhtul väike kontsert, laulsid Karrisoo⁵, Tiedeberg⁶ ja Kaasik⁷, tantsisid Maldutis⁸ ja Kõks⁹, Parikas¹⁰ luges Underit, pr. Kaasik¹¹ konfereeris ja mina saatsin klaveril. Ka kutsutud külalised olid, need kohvitädid, kes reedeti siin hääkstegevot otstarvet täidavad. Eile jäi kohvi mingipärast ära. Aga õhtust olid kõik vaimustatud, meie seltskonna tõusiklik eliit harutas pärast, et vaat kui teeme järgmine kord nii ja nii – täpselt nagu vanas Vanemuises Raudsepp, Pahl ja Pau. Kunstnikud on vist nendele reklaami tegijad. Üks kõrge härrasmees leidis isegi tarvilikuks, kui kõrged külalised lahkunud olid, et ma võiks paar tantsulugu mängida. Ütlesin tänades ära. Siis toodi lõõtspill, ent leiti, et väga kurb aeg olevat tantsuks. Nii siis algab „demokraatlik“ Eesti jälle oma palet näitama.

Politsei teeb igapäev oma tööd passide alal. Ent nüüd on tulnud väike muudatus. Passi saamiseks peab olema täidetud ankeedil vastav osa, mis nõuab täpset teadet töö asukoha (siinse) ja tööandja nõusoleku üle, eks kui vabalt tahad elama hakata, siis peab olema üks sinne (Rootsis elav) käemees, kelle annad üles. Kui oled siis passi saanud, lastakse sind siit minema ja lähed kas oma tööle, ehk vajud oma käemehele kukile. Mehed on hädas – paljudel on lootust tööd saada ja on ka tuttavaid, kellele kaela minna, kuid ennem peab seda ju läbirääkima, mida aga sinne karantiini kord üldse ei võimalda. Nähtavasti tahetakse suuremat rahvahulka ära saata sisemaale, sest 17 000 eestlast on ikka küllalt suur arv ka Stockholmi jaoks. Minul pole ei töökohta ega käemehi, sellepärast, kui tuleb minu kord etteminna, teen ennast tööõimeliseks muusikameheks ja

olen õnnelik, kui saan kuninga leiba hästi kaua süüa, kui mind kuhugile ei vajata. Mis muud jääb üle?...

...Nurusin 19[nda] õhtuks ennast ooperisse, on uued esiettekanded – kaks balletti, Coppelia ja Gershwini klaverikontsert (!) balletiks tehtud. See võib ilus olla. Õeldi, et karantiinist välja mingil juhul ei saa, kui aga see aeg lõpeb, siis küll. Nii et selle näeme ikka kunagi ära...

Kriitikud nähtavasti soovisid rohkem rahvapärast programmi. Eestlased on alati kiired moodustama tülitsevaid rühmi, niipea kui otsene hädaoht on möödas. Ooperietendustest pole enam juttu, nähtavasti polnud kellelgi võimalik sellel ajal laagrist välja minna.

Teisipäeval [17. oktoobril]

...Eile õhtul sain Su kirja, aga ma ei tahtnud enne vastust kirjutada, kui olin kõrge politsei juures ära käinud. Nüüd on siis nii-kaugel. Küsis üht ja teist, miks ma bolševikude eest ära tulin? Seletasin, et 1940. a. olin ikkagi dirigent Tartu linna teatris, ent venelased sallisid mind sellel kohal ainult sellepärast, et polnud asetäitjat. Muidu olin nendega kogu aeg vastuolus ja kartsin, et kui nad nüüd mind veel ülesleiavad, kus Tartu teater on „kaputt“, nad mind kas ära saadavad või paremal juhul maha lasevad. Nii kirjutaski. Soovin jääda Stockholmi, kuna on kavatsusel Eesti teatri asutamine (rändtrupina), mis muuseas on ka õige, tahan sääl töötada dirigendina, kui aga sellest midagi ei tule, siis tahan Stockholmi jääda kui helilooja, kellel ainult siin väljavaateid oma loominguga ja selle levitamise jätkamiseks – kas või filmi juures või ringhäälingus või ükskõik kuidas. Kompus¹² toimis tõlgina. Küsis siis kõrge härra Kompuselt, kas ma heliloojana ka asi olen, Kompus andis väga hää atestatsiooni, et olen kirjutanud mitu sümfooniat, 2 balletti, ooperi j.n.e. Märkis kõik lehele üles ja valmis oligi. Väga

viisakalt. Mõnda meest on küsitud palju pikemalt, et miks Saksamaale ei läinud, kuidas sakstega läbi sai j.n.e. Mulle neid küsimusi ei esitatud. Oleksin ka nendele andnud kanget seletust.

Mõlemad lapsed panti minu passile, nii et Einot ära oma andmete juurde (kui kord niikaugele jõuad) ülesmärkida lase, vaid seleta, et on juba mehe passil. Politsei tegi küll ise ka vastava märkuse. Siis ta rääkis veel, et umbes nädala pärast ma siit võin väljas käima hakata ja sind külastama minna (!), ent ainult läbi akna saame üksteist näha ja rääkis, et tulevat kõvasti karjuda. Ma seda hästi ei usu, et nii kähku läheb, ent loodame – loodame?...

...Katsun täna juhatajannaga rääkida, et ta muretses mulle 200 poognat noodipaberit, vaja hakata 4. sümfoonia hääli välja kirjutama, sest aega on siin laialt.

Keegi rääkis – see oli Gailit¹³ vist – ta olevat saanud kirja, et Mari Kamp¹⁴ on Stockholmis revüüs saanud koha 2000 krooniga kuus. Õudne palk!...

Järgmised kaks kirja on sama kuu-päevaga; nähtavasti Eduard Tubin tundis muret, et kirjad võiksid kaduma minna, ja saatis sellepärast teise kirja veel samal päeval. Mõlemas mainitakse ühte kena politseinikku, kes varem oli külastanud Erikat ja katsus murtud saksa keeles Eduard Tubinale tervitusi edasi anda. Mõned põgenikud olid saanud tööpakkumise väljastpoolt Stockholmist ja abikaasad arutavad, kas see oli üks kaduma läinud võimalus.

Esmapäeval [23. oktoobril]

...Katsun sulle nüüd tähtsamate küsimuste üle vastata. „Kratt“ ja seljakott on kättesaamata, olen mitu korda nõudnud aga kui kujutame ette, et 17 000 põgeniku pakid on kõik laiali, siis pole ime, et needki kusažil omanikku ootavad. Kahju küll, et nii on, aga pole tõesti midagi teha. Igatahes lootusi on,

sest ega keegi neid ei varasta, eriti „Kratti“, vaid ainult omaniku puudusel võivad lihtsalt kusažil seista ja neid teistevahelt ülesleida ühel võõral, kellel pealegi sadandid, võibolla tuhandid pakid otsida – kujutle ise! Roots saatis meile ühe väikese kirjakese, kus teatab, et tal on ääretult igav, õpib rootsi keelt ja vaatab, kuidas härra Aavik¹⁵ komponeerib vahetpidamata mingisugust uut asja – vist „Fagersjö mälestused“, arvab Roots, kuna nad asuvad säääl...

...Nii, ja nüüd natuke sinu mõttemõlgutuste kohta meie Stockholmist elama jäämise üle. Asi on nii, et kui meid saadetakse kuhugi kaugemale maale, kus pole ei teatrit, kino ega üldse midagi lähedal, siis on meil valida ainult üks tee: jääda riigi kulul meile antud toakesse elama ja süüa, mida antakse (laagri toitu). Mingisugust teenistust päälle füüsilise töö pole võimalik teha. Ent kui jääme Stockholmist, siis iseenesest mõistetavalt elame samuti laagris ja sööme kroonu leiba, kuni avaneb mul mõni võimalus – ja miks ei peaks mul midagi avanema, kas või kõige lihtsamat, nagu näit. noodikirjutamine või orkestreerimine j.n.e. Päälle selle on siis võimalik luua mitmesuguseid tutvusi, mis ka peaks pisut kaasa andma. Kui näit. praost Lattikul tuleb asuda mingi Eesti koguduse loomisele, siis olen mina organist – kui tuleb kellegil pähe moodustada eesti inimestest rändtrupp – olen mina üks klaveril saatjatest j.n.e. Igatahes võimalusi esialgseks kas või suitsurahaks. Ent laagris elame ikka rahulikult edasi. Nii on minu plaan ja sellep. ma ennast ka palusin Stockholmist jätta. Pole siin katki midagi, kui ei jäeta, siis jääb ikka võimalus, et viiakse maale. Ega nii muidugi ei saa, et kui see karantiini aeg ükskord lõpeb, siis kergitan siin uhkelt mütsi ja lähen ära linna tööd ja korterit otsima – nii loll ma pole. Sellep., kallis naisekene, on peaaegu kannatada ja rahulikult oodata, mida tulevik toob ja missugused tutvused või võimalused siin maal üldse meile võimalikud on – aga majateenijaks pole sul tõesti mõtet minna, see vilets 100 krooni tuleb ka teisiti sisse, arvan mina. Ja kui ei tulegi – ega me nalga

ikka ei jää, Rootsi riik toidab ju meid niikaua, kuni leiame tööd.

Siin räägitakse igasuguseid jutte, nagu oleks vene valitsus meid saksasõbralikuks elemendiks nimetanud, mispärast nüüd ot-sitakse spioone ja käitutakse nagu Quislin-gutega. Aga need jutud on vastukäivad ja minuarvates ka alusetud. Igatahes ei pääse meie siit enne välja, kui passid käes ja hai-gusohud kõrvaldatud...

Esmaspäeval [23. oktoobril]

...Paar uudist. Sain 100 poognat noodi paberit ühe äri poolt kingituna, mõned su-led, pott tinti ja sulepea. Kirjutan nüüd IV sümfoonia häält välja. Ajaviiteks. Täna hom-mikul rääkisin juhatajannale, et kas võimalik väljast tööd vastu võtta – näit. noodikirjuta-mist, orkestreerimist j.n.e., et pisut raha tee-nida. Ta oli nõus ja lubas hakata vaatama, mida on võimalik saada – mul on ükskõik mis, kas või lihtne ümberkirjutamine, pea-asi, et veidi teenida. Saime nimelt tubaka kaardid, või õigemini tubaka ostuloo. Peame igaüks ise maksma ja linnast tuuakse koos ära. Laup. anti igale mehele 2 krooni, eile laenasin Kõksilt veel 2 krooni ja täna pean siis saama 2 pakki tubakat, mis on mõeldud kaheks nädalaks. Sigarettidega oleks asi ka-sulikum, neid saad kahe nädala jaoks 160 tükki, ent see maksab siis 12.80 ja seda raha mul pole. Aga ehk läheb korda noodikirjuta-misega seda saada.

Muidu läheb elamine niisama, õhtuti teevad Kõks ja Maldutis tantsu proovi kuni kella 11-ni, vahest ka Karrisoo ja teised laul-jad. Kõks hakkas ühele rühmale pikk ingliskat õpetama, aga vist tüdines ära, kuna rah-vas on väga tuim ja saamatu. Mängisin pääst, kuna „Krati“ noodid pole ikka päralt jõudnud (seljakott samuti). Mängin vahest malet, vahest kaarte, ajan Gailitiga juttu (ta on väga kena ja humooriarmastaja inimene, kui edaspidi juhtume koos elama, õpi ka sinagi teda lähemalt tundma) ja – igatsen, igatsen väga oma kalli naisukese ja väikse

Einokese järele. V-nda [sümfoonia] mõtted olen esialgu maha matnud, kuna siin on või-matu midagi teha. Ja asi läks üks päev päris hulluks, mind hakkas üks mõte teise järele vaevama, nagu laviin ähvardas pääle tulla. Surusin selle tagasi ja olen nüüd päris rahu-lik – vähemalt närviliselt...

Järgmine kiri näitab suurt kergen-dust, kuna oli saabunud kauaoodatud kiri Erikalt. Eduard Tubin vabandab eel-mise kirja segaste lausete pärast.

Teisipäeval [24. oktoobril]

Sa küsid, mis artikleid siis meie kohta kir-jutatakse. Ma ei tea täpselt, sest olen kõrvalt kuulnud, kui mehed omavahel loevad, tõlgi-avad ja arutavad. Ent üks paistab selge olevat: meiega, s.t. meie põgenikega, on mõningaid raskusi, kuna neid on palju ja üks ole võimalik seegi, et teistega on end siia poetanud ka iga-sugu fašistlikku elementi – neid, kes sakstele kätt tõstsid ja nüüd näo teevad, nagu ei teaks nad midagi sellest. Mõned SD [Saksa Sic-herheidsdienst] ametnikud on siingi laagris ja üks neid ole mujalgi. Kes neid teab, mis nad mõtleavad või kelle kasuks nad töötavad või mida nad tähele panevad – samuti ei tea meist keegi, missuguseid välispoliitilisi nõkse teevad venelased, et meid kas tagasi saada oma tapaloomadeks või meile vähemalt ras-kusi püüavad ette veeretada, et meie siinset elu kitsendada. Noh, aga need on katsed, mida paratamatult tuleb läbi teha ja ma olen kindel, et niisugusel toredal erapooletul maal nagu on Rootsi, avaneb meilgi võimalus end tööle rakendada, väärikalt enmast näidata ja eneste kohta igasugu valekahtlusi eemale peletada – sest see ajalehtede artiklite asi pole ju muud kui mäng üldistes joontes ja kui mõtleme sel-lele, mis meid oleks siis oodanud, kui oleksime jäänud vankade sökkuda, ehk kui meid oleks Saksamaale orjadeks viidud, siis peame küll Jumalat tänama, et oleme siiski pääsenud põr-gust ja elame inimeste, vabalt mõtlejate ini-meste keskel!

Umbes nii ma mõtlen, kui kuulen jälle mõnda artiklit – Kompus luges ühe kõigile ette ja säääl toonitati, et Rootsi politseil on raskusi, kuna põgenikke on palju ja et meile, s.o. põgenikele üldises mõõdus, ei anta elamisvõimalusi suurtes linnades. Ent see on esialgne. Ootame pikisilmi invasiooni Norrassa või Taani, sest siis läheb sealt-pärit rahvas koju. Mõned kalduvad arvama, et meil, kui sõda lõpeb ja vanka meile püsima jääb, tuleb edasi minna näit. Ameerikasse – ka nõus. Kui oleme kord sunnitud rändama, siis teeme seda võimalikult põhjalikult, eks ole! – Esialgu ära ainult muretse kallid meie saatuse pärast. On mõningaid väljavaateid pääseda Rootsi muusikaseltskonda – see on kaunis pikk jutt ja esialgu veel väga ebamäärane, ent arvatavasti lähemal ajal saab kindlama ilme, eks siis kirjutame või räägime. Eile käis siin ühest teisest laagrist rootsi proua, kes on säääl laagri ülem. Rääkis, et säääl olevat 500 meest, palju professoreid, arste, Priit Hallap¹⁶ ja klaver, ent pole mängijat. Meie „trupp“ läheb vist lähemal ajal sinna esinema – saab vaheldust. Väga kena proua oli, lausa iludus (olevat krahvinna). Täna õhtul õpetan rahvale ühisaule ja Rootsi hümmni...

Kommentaariid:

¹ Erika Elfriede Tubin (1916–1983 Stockholm), „Vanemuise“ tantsija ja näitleja, abiellus Eduard Tubinaga 1941. aastal.

² Rein Tubin (1932–1988 Stockholm) oli edasises elus insener ja koorijuht.

³ Linda Tubin (Pirn, 1905–1980), sopran ja näitleja, abiellus Eduard Tubinaga 1930. aastal, jäi Eestisse.

⁴ Olav Roots (1910–1974 Bogotá, Colombia), Tubina õpingukaaslane Heino Elleri kompositsiooniklassist, kes esimest korda kandis ette paljud Tubina tööd nii klaveril kui ka dirigendina. Emigreerus 1952. aastal Rootsist Colombiasse.

⁵ Eedo Karrisoo (1907–1982 Portland, USA), „Estonia“ teatri tenor, aastail 1939–1940 laulis Stockholmi operis. Emigreerus 1952. aastal Ameerikasse ja töötas Chicagos ja Little Rockis lauluõpetajana.

⁶ Olga Torokoff-Tiedeberg (1902–1964 Stockholm), sopran, „Estonia“ solist 1927–1944. Töötas algul arhivaarina Stockholmis, lõpetas ülikooli slaavi ja romaani keelte alal ning oli seejärel keeleõpetaja.

⁷ Harri Kaasik (1910–1994 Stockholm), tenor ja näitleja, „Estonia“ solist aastail 1937–1944. Laulis aasta Göteborgi *Stora Teaterni* i kooris, töötas seejärel ametnikuna.

⁸ Klaudia Maldutis (1910–1995 Tallinn), balleti- ja varieteetantsija, „Estonia“ solist aastail 1937–1944. Abiellus Kalju Kõksiga 1942. Emigreerus Itaaliasse ja seejärel Argentinasse ning pöördus 1994 tagasi Tallinna.

⁹ Kalju Kõks (1916 – surmaaeg teadmata?), tantsija „Estonias“ 1942–1944, emigreerus Argentinasse.

²⁰ Marje Parikas (1900–1978 Saltsjöbaden, Rootsi), näitleja, töötas 1921–1944 „Estonias“.

¹¹ Agnes Lepp-Kaasik (1907–1986 Stockholm), näitleja, töötas 1940–1944 „Estonias“, organiseeris Stockholmi pagulasteatri ja töötas seal näitleja ja lavastajana.

³² Hanno Kompus (1890–1974 Montreal, Kanada), lavastaja, kirjanik ja arhitekt, emigreerus 1951 Kanadasse.

¹³ August Gailit (1891–1960 Örebro, Rootsi).

¹⁴ Mari Kamp (s 1915), sopran ja näitleja, solist „Estonias“ 1939–1944. Töötas 1944–1945 Stockholmis *China Revy's*, 1945–1955 Göteborgi *Stora Teaterni* is ja ühes *Folkets Parki* i („Rahvaparkide“) trupis.

¹⁵ Juhana Aavik (1884–1982 Stockholm).

¹⁶ Priit Hallap (1906–1963 Stockholm), tenor ja näitleja, töötas 1934–1944 „Estonias“. Sai arhiivitööliseks Rootsi Muusikaakadeemiasse.

(Järgneb)

Kirjad valinud ja kommenteerinud

EINO TUBIN

EINO TUBIN (sünd. 1942) on Eduard Tubina noorem poeg. Praegu elab ta vabakutselise kirjanikuna Türgis. „Kirjad karantiniist“ on tema panus Eduard Tubina saja aasta juubeli konverentsile Tallinnas juunis 2005.